

ISSN (Print): 2304–5809
ISSN (Online): 2313–2167

Науковий журнал
«МОЛОДИЙ ВЧЕНИЙ»

№ 7 (71) липень 2019 р.

Редакційна колегія журналу

Сільськогосподарські науки

Базалій В.В. – д-р с.-г. наук
Балашова Г.С. – д-р с.-г. наук
Клименко М.О. – д-р с.-г. наук
Коковіхін С.В. – д-р с.-г. наук
Лавриненко Ю.О. – д-р с.-г. наук
Писаренко П.В. – д-р с.-г. наук

Історичні науки

Змерзлий Б.В. – д-р іст. наук

Юридичні науки

Бернацька Н.І. – д-р юрид. наук
Стратонов В.М. – д-р юрид. наук

Політичні науки

Наумкіна С.М. – д-р політ. наук
Яковлев Д.В. – д-р політ. наук

Педагогічні науки

Козяр М.М. – д-р пед. наук
Рідей Н.М. – д-р пед. наук
Федяєва В.А. – д-р пед. наук
Шерман М.І. – д-р пед. наук
Шипота Г.Є. – канд. пед. наук

Філологічні науки

Шепель Ю.О. – д-р філол. наук

Філософські науки

Лебедева Н.А. – д-р філос. в галузі культурології

Технічні науки

Гриценко Д.С. – канд. техн. наук
Дідур В.А. – д-р техн. наук
Шайко-Шайковський О.Г. – д-р техн. наук

Економічні науки

Іртищева І.О. – д-р екон. наук
Козловський С.В. – д-р екон. наук
Шапошников К.С. – д-р екон. наук

Медичні науки

Нетюхайло А.Г. – д-р мед. наук
Пекліна Г.П. – д-р мед. наук

Ветеринарні науки

Морозенко Д.В. – д-р вет. наук

Мистецтвознавство

Романенкова Ю.В. – д-р мистецт.

Психологічні науки

Шаванов С.В. – канд. псих. наук

Соціологічні науки

Шапошникова І.В. – д-р соц. наук

Міжнародна наукова рада

Adam Wrobel – Doktor, Associate Professor (Poland)
Arkadiusz Adamczyk – Professor, Dr hab. in Humanities (Poland)
Giorgi Kvinikadze – PhD in Geography, Associate Professor (Georgia)
Inessa Sytnik – Professor, dr hab. in Economics (Poland)
Janusz Wielki – Professor, dr hab. in Economics, Engineer (Poland)
Javad Khamisabadi – Professor, PhD in Industrial management (Iran)
Michal Sojka – Doctor in Engineer (Poland)
Stanislaw Kunikowski – Associate Professor, Dr hab. (Poland)
Wioletta Wojciechowska – Doctor of Medical Sciences (Poland)
Вікторова Інна Анатоліївна – доктор медичних наук (Росія)
Глуценко Олеся Анатоліївна – доктор філологічних наук (Росія)
Дмитрієв Олександр Миколайович – кандидат історичних наук (Росія)
Марусенко Ірина Михайлівна – доктор медичних наук (Росія)
Швецова Вікторія Михайлівна – кандидат філологічних наук (Росія)
Яригіна Ірина Зотовна – доктор економічних наук (Росія)

Повний бібліографічний опис всіх статей журналу представлено у:
Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського,
Науковій електронній бібліотеці Elibrary.ru

Журнал включено до міжнародних каталогів наукових видань і наукометричних баз:
GoogleScholar, CiteFactor, Research Bible, Index Copernicus.

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації – серія КВ № 18987-7777Р від 05.06.2012 р.,
видане Державною реєстраційною службою України.

ЗМІСТ**БІОЛОГІЧНІ НАУКИ**

- Крайнюков О.М., Кузьміна І.С.**
Використання споруд біоплато задля очистки стічних вод малих населених пунктів.....153

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

- Сподар К.В., Лісниченко О.О., Карбівнича Т.В.**
Товарознавча оцінка якості продуктів змішаного бродіння з додаванням льону.....161

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

- Бальвас-Гремякова К.М., Гораль С.В.**
Рістимулююча активність метаболітів гриба роду *Trichoderma*.....165
- Стельмах О.М., Григорів Я.Я., Кифорук І.М.**
Продуктивність сортів ріпака озимого за різних варіантів удобрення.....169

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

- Вахнянин А.С.**
Урядова політика протидії організованим злочинності у США в 30-х – пер. пол. 60-х рр. ХХ ст.....175

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

- Филиппова О.Н.**
Коллекция авангардного искусства в Радищевском музее.....181
- Филиппова О.Н.**
Творчество Э. Мунка (1863-1944) – яркой страницы художественной культуры ХХ столетия.....190
- Морушко О.О., Шит Т.Р., Кундис Р.Ю.**
Історія розвитку аматорського та професійного артистичного руху в бальному танці (кінець ХІХ – 70-і роки ХХ ст.).....200

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

- Авер'янова Н.М.**
Мистецтво у контексті вирішення конфліктних ситуацій.....205
- Жукова Г.В.**
Позаакадемічна освіта як важлива складова системи освіти.....209
- Супрун Г.Г.**
Конфлікт в постіндустріальну епоху як типове явище суспільних процесів.....213

МЕДИЧНІ НАУКИ

- Тимошук О.В.**
Вплив фізичної активності та загартування на адаптаційні можливості учнівської і студентської молоді, що перебуває в умовах сучасних закладів освіти.....217

- Хільчевська В.С., Харманська І.Б., Парфьонова І.В.**
Особливості перебігу синдрому подразненого кишечника у дітей.....222

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

- Колпакчи О.С.**
Науково-теоретичне вивчення проблеми формування етичних цінностей професійної діяльності майбутніх практичних психологів.....226
- Костюкова М.В., Крейдун Н.П.**
Морально-нравственные особенности индивидов разных сексуальных ориентаций.....231

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

- Булгакова Т.М.**
До проблеми морального виховання учнів у загальноосвітніх закладах України (друга половина ХХ століття).....236
- Величко І.Г.**
Проблеми методології та поняття структурованості при викладанні іноземних мов в Україні.....240
- Ворошук О.Д., Дудник Н.С.**
Формування культури взаємовідносин у молодій сім'ї.....244
- Іванюк Г.І., Клок Н.В.**
Актуальні ідеї Марії Монтесорі щодо розвитку особистості дитини дошкільного віку.....248
- Івершинь А.Г.**
Педагогічні умови художнього розвитку особистості майбутніх вихователів в освітньому процесі вищого навчального закладу.....253
- Мачинська Н.І., Яців М.С.**
Проблема професійного зростання педагога у психолого-педагогічних дослідженнях.....258
- Мельніков А.В.**
Формування педагогічного експерименту перевірки ефективності спроектованої моделі підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до фізичного виховання.....263
- Ніколенко Л.М.**
Проблема формування громадянської компетентності у дітей із затримкою психічного розвитку в інклюзивному середовищі.....268

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

- Кузнєцова А.С.**
Контрастивний аналіз складеного іменного присудка в англійській та українській мовах.....272
- Лаврусенко М.І.**
Психоаналіз як ключ до інтерпретації родинних стосунків у повісті Володимира Даниленка «Тіні в маєтку Тарновських».....278

Манько Р.М., Іваночко Г.О., Григорчук В.О.

Дієслівна синонімія на позначення руху
в збірці Адама Міцкевича
«Кримські сонети».....283

Храбан Т.Е.

Оппозиція «свой – чужой» в інтернет-мемах
українського сектора соціальних мереж во время
російсько-українського конфлікту.....287

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ**Лівощко Т.В.**

Ефективне планування фінансових
ресурсів для міжбюджетних відносин
у довгостроковій перспективі
розвитку країни.....293

Радченко А.М., Кризина Н.П.

Державне регулювання фінансування
охорони навколишнього середовища:
зарубіжний досвід.....298

ЮРИДИЧНІ НАУКИ**Кучма О.А.**

Трудові гарантії при обчисленні
заробітної плати.....302

Молчанова В.П.

Історія розвитку судової експертизи.....306

Степчук Я.О.

Конституційний захист соціально-економічних
прав порівняльно-правова характеристика
України та Франції.....311

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ**Андрейцева І.А.**

Сучасний стан використання трудового
потенціалу України.....315

Гавриловський О.С., Сташенко Ю.В.

Нематеріальні активи, особливості
їх обліку та аудиту.....324

Герман І.В.

Правове регулювання організації дитячого
туризму в Україні.....329

Дорош К.Г., Файчук О.М., Файчук О.В.

Оцінка ступеня регіональної
диверсифікації експорту
зерна кукурудзи на підприємстві.....337

Немченко Т.Б., Немченко Т.А.

Складові механізми державного
регулювання трудового потенціалу
промисловості України.....343

CONTENTS**BIOLOGICAL SCIENCES**

- Krainiukov Oleksii, Kuzmina Irina**
Use of constructed wetland for wastewater treatment of small locations.....153

ENGINEERING SCIENCES

- Spodar Kateryna, Lisnichenko Olena, Karbivnycha Tatiana**
Product quality assessment of products of mixed fermentation with flax seeds.....161

AGRICULTURAL SCIENCES

- Balvas-Hremiakova Kateryna, Goral Sergey**
Stimulating activity of metabolites fungi of the genus *Trichoderma* on plant growth.....165
- Stelmakh Oksana, Hryhoriv Yaroslava, Kyforuk Ivan**
Productivity of winter raps varieties for different fertilizer options.....169

HISTORICAL SCIENCES

- Vakhnianyn Anna**
Government policy for combating organized crime in the USA in the 30s – first half of 60s of the XX century.....175

HISTORY OF ART

- Filippova Olga**
Collection of avant-garde art in the Radishchev Museum.....181
- Filippova Olga**
The creative work of E. Munch (1863-1944) – a bright page of artistic culture of the XX century.....190
- Morushko Oleksandr, Shit Taras, Kundys Ruslan**
History of development of amateur and professional artistic movement in the balance dance (end of the 19th – 70th anniversary of XX century).....200

PHILOSOPHICAL SCIENCES

- Averianova Nina**
Art in the context of resolving conflicts situations.....205
- Zhukova Galina**
Non-academic education as an important composition of educational system.....209
- Suprun Hennadii**
Conflict in the post-industrial age as typical phenomenon of social process213

MEDICAL SCIENCES

- Tymoshchuk Oksana**
Influence of physical activity and hardening on adaptive possibilities of student and student youth, who is in the conditions of modern educational institutions.....217
- Khilchevs'ka Victoriya, Kharmans'ka Ilona, Parfyonova Iryna**
Features of irritable bowel syndrome in children.....222

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

- Kolpakchy Olena**
Scientific-theoretical study of problems forming ethical values in professional activity of future practical psychologists.....226
- Kostiukova Maryna, Kreydun Nadiia**
Moral features of people with different sexual orientations.....231

PEDAGOGICAL SCIENCES

- Bulgakova Tetiana**
To the problem of pupil's moral education in general education institutions of Ukraine (the second half of the XX century).....236
- Velichko Irina**
Problems of methodology and the concept of structuring in the process of teaching foreign languages in Ukraine.....240
- Vorochshuk Oksana, Dudnyk Natalia**
Formation of culture of relations in young family.....244
- Ivaniuk Hanna, Klok Natalia**
Maria Montessori's actual ideas about personality development of preschool age child.....248
- Ivershin Anzhelika**
Pedagogical conditions of artistic development of personal professionals' personality in the educational process of higher education.....253
- Machynska Nataliia, Yatsiv Mariia**
Problem professional development of pedagogic in psychological and pedagogical researches.....258
- Melnikov Andriy**
Formation of the pedagogical experiment of checking the efficiency of implementing model for preparation of future officers-borders to the physical education.....263
- Nikolenko Liudmyla**
Issue of formation of civil competence of children with mental retardation in the inclusive environment.....268

PHILOLOGICAL SCIENCES

- Kuznietsova Anastasiia**
Contrastive analysis of the compound nominal predicate in English and Ukrainian languages...272

Lavrusenko Maria

Psychoanalysis as a key to interpretation of family relations in Volodymyr Danilenko's story «Shadows in the Tarnovsky's Estate».....278

Manko Ruslana, Ivanochko Hanna,**Hryhorchuk Viktoria**

Verbal synonymy on denotation of motion in collection «Crimean sonnets» by Adam Mickiewicz283

Khraban Tetayna

Opposition «akin – stranger» in the internet memes of the Ukrainian sector of social networks during the Russian-Ukrainian conflict.....287

STATE ADMINISTRATION

Livoshko Tetiana

Effective planning of financial resources is for interbudgetary relations in long-term prospect of development of country.....293

Radchenko Ljudmila, Kryzyna Natalija

State regulation of environmental protection funding: foreign experience.....298

LAW SCIENCES

Kuchma Olha

Labor guarantees when calculating wages.....302

Molchanova Valentyna

Developmental history of forensic analysis.....306

Stepchuk Yana

Constitutional protection of social and economic rights: comparative and legal characteristics of Ukraine and France.....311

ECONOMIC SCIENCES

Andreitseva Iryna

Current state of use of labour potential of Ukraine.....315

Gavrilovsky Alexander, Stashenko Juliia

Intangible assets, peculiarities of accounting and audit.....324

Herman Irina

Legal regulation of organization of children tourism in Ukraine.....329

Dorosh Kristina, Faichuk Oleksandr,**Faichuk Olha**

Estimation of level of regional diversification of corn export at enterprise.....337

Nemchenko Tamara, Nemchenko Tetiana

The components of the state regulation mechanism of labour potential of industry in Ukraine.....343

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-7-71-50>

УДК 373.2:159.923

Іванюк Ганна Іванівна
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та психології
Педагогічний інститут
Київського університету імені Бориса Грінченка

Клок Наталія Василівна
магістр дошкільної освіти
Педагогічний інститут
Київського університету імені Бориса Грінченка

АКТУАЛЬНІ ІДЕЇ МАРІЇ МОНТЕССОРІ ЩОДО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті висвітлено ключові ідеї М.Монтессорі стосовно створення умов для розвитку дитини, враховуючи її природні потенційні енергії: *horme*, *mneme*, *nebule*. Подано авторську позицію М. Монтессорі щодо сприятливих для розвитку дитини від самого народження потенційних енергій. Вона ґрунтується на антропоцентризмі та врахуванні психофізичних особливостей дитини у різні періоди її розвитку. Проаналізовано зв'язок внутрішніх джерел розвитку особистості із зовнішніми факторами: педагогом Монтессорі та дидактичними матеріалами у підготовленому середовищі Монтессорі-класу. Матеріал статті рекомендовано для практичних педагогів ЗДО, здобувачів освіти першого (бакалаврського) й другого (магістерського) рівнів.

Ключові слова: внутрішні джерела розвитку, потенційні енергії: *horme*, *mneme*, *nebule*, вибираючий розум, духовний ембріон, сензитивні періоди, гуманні людські тенденції та потреби; зовнішні фактори: педагог Монтессорі, дидактичний матеріал, підготовлене середовище, Монтессорі-клас.

Ivaniuk Hanna, Klok Natalia
Borys Grinchenko Kyiv University

MARIA MONTESSORY'S ACTUAL IDEAS ABOUT PERSONALITY DEVELOPMENT OF PRESCHOOL AGE CHILD

Summary. According to the results of the theoretical analysis, studying M. Montessori's works highlighted the ideas about the development and socialization of the child in preschool age. The author of the works on the theory of free education – M. Montessori viewed the education of the individual as aiding the life of the child. This idea is relevant in today's conditions of reforming the system of preschool education in Ukraine on the principles of anthropocentrism. The growing interest of the pedagogical community in the work of M. Montessori is explained by the search for ways of adapting the achievements of previous generations of teachers to modern pedagogical practice. The article deals with the scientific work of M. Montessori on the natural potential of the child as a basis for its development and self-development, the identification and enrichment of the abilities of each individual. Considerable attention is paid to the disclosure of the essence of the potential energies of the child: «*horme*», «*mneme*», «*nebule*», which must be taken into account for the design of a developing educational environment. These ideas started the humanistic direction in pedagogy. Much attention was paid by the teacher to the discovery of creative energy «*nebule*» for the development of the child. To its leading activities, the teacher attributed the organization of life in accordance with the customs and culture of their social group. This idea is relevant in the modern educational dimension. The content of the article contains a creative reflection on the idea of M. Montessori on absorbing the mind of the child, which is important for the development of the child from birth to 6 years. The ideas of M. Montessori on the place of sensitive periods in the development of the child are presented; the peculiarities of individual development according to the innate behaviors and the individual development plan, the arguments concerning the training of preschool children in the montsessori class of three years. Considerable attention is paid to the description of the requirements of the requirements for the teacher and educational environment. Material of the article is recommended for practical educators of educational establishments, applicants for the education of the first (bachelor's) and the second (master's) levels.

Keywords: internal sources of development, potential energy: *horme*, *mneme*, *nebule*, absorbing mind, spiritual embryo, sensitive periods, humane human tendencies and needs; external factors: teacher of Montessori, didactic material, prepared environment, Montessori class.

*«Велич людської особистості починається
з моменту народження»
М. Монтессорі*

Постановка проблеми: Реформування освіти в Україні, зокрема дошкільної, актуалізує проблему вивчення досвіду педагогів минулих періодів. У цьому руслі педагогічні ідеї Марії Монтессорі суголосні до сучасності,

бо сама авторка трактувала освіту «як допомогу життю». Педагогічна система М. Монтессорі містить потенціал для оновлення освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Зауважимо, що ця система роботи з дітьми дошкільного віку, була створена більш ніж сто років і набула поширення в багатьох країнах світу. В Україні педагогіка Монтессорі теж набула популярності впродовж XX і XXI століття. Зараз багато за-

кладів дошкільної освіти використовують технологію Марії Монтесорі. Це свідчить про те, що демократичне українське суспільство інтегрує у світове цивілізаційне співтовариство. Актуальність педагогічної теорії Монтесорі полягає у важливих і водночас простих речах: виховання і навчання дітей дошкільного віку будується на індивідуальному підході до кожного вихованця, що вимагає знання особистості дитини та її розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукових джерел засвідчує, що проблема розвитку особистості цікавить багатьох сучасних українських вчених: В. Бондар, А. Ільченко (психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М. Монтесорі) [1], І. Дичківська (індивідуальне виховання дітей дошкільного віку в педагогічній спадщині М. Монтесорі) [2], І. Дичківська, Т. Поніманська (теорія і технологія) [3], А. Ільченко (розуміння «виховного простору» за М. Монтесорі для створення нових педагогічних технологій у спеціальній школі) [6, с. 70-75], М. Родненко (Монтесорі-освіта: актуальність, тенденції та перспективи розвитку) [13, с. 279-290], А. Січкач (підготовка студентів до особистісно орієнтованого виховання у ході педагогічної практики на базі школи-дитсадка Монтесорі) [14, с. 105-119], С. Якименко (педагогічні ідеї Софії Русової та Марії Монтесорі: порівняльний аналіз) [16].

Монтесорі-педагоги та члени Всеукраїнської асоціації Монтесорі-вчителів висвітлюють як філософські принципи так і методичні ракурси педагогічної системи Марії Монтесорі: Б. Жебровський (українська освіта ХХІ століття. Чому Марія Монтесорі?) [5, с. 3-8], Н. Прибыльська (організація роботи педагога за методом спостереження у педагогічній системі Марії Монтесорі) [12, с. 21-25], Т. Вакулєнко (як стати Монтесорі-педагогом в Україні) [4, с. 35-36] та інші

Життєздатність ідей М. Монтесорі про розвиток особистості та її соціалізацію у дитячому віці підтримує Б. Жебровський [5, с. 2]. Науковець характеризує близькість поглядів Софії Русової та Марії Монтесорі. У 1918 році, у своїй праці «Дошкільне виховання», С. Русова описала та проаналізувала функціонування будинків для дітей за методом Монтесорі.

Зарубіжний дослідник, послідовник та біограф Едвін Мортімер Стендінг (життя та творчість Марії Монтесорі) детально дослідивши метод наукової педагогіки, визначив схожість і різницю між Монтесорі та Фребелем [15, с. 401-402].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальними ідеями щодо розвитку особистості дитини дошкільного віку є врахування у навчанні і вихованні внутрішніх та зовнішніх джерел розвитку та зв'язків між ними. В умовах розбудови дошкільної освіти в Україні виникає потреба створення розвиваючого простору для дитини в закладах дошкільної освіти. Тому ідеї Марії Монтесорі можуть дати плідне підґрунтя для запровадження інноваційної технології та створення нового середовища для розвитку особистості дитини. Варто зауважити, що внутрішні та зовнішні джерела розвитку особистості не достатньо досліджені та впроваджуються з точки зору традиційної педагогіки.

Вивчення здобутків, що виробили педагоги попередніх періодів, дає змогу виокремити ефективні ідеї для практичного застосування їх в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти.

Мета статті. Метою статті є розкриття основних ідей Марії Монтесорі, що можуть бути впровадженими в сучасну дошкільну освіту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення праць Марії Монтесорі свідчить, що педагог визнавала природний потенціал дитини, як основу її розвитку, що допоможе дорослим побудувати новий світ дитинства. Отже, метою освіти дитини в дошкільному віці має бути розвиток прихованих здібностей кожної особистості. Педагог зазначала, що дитина наділена від природи потенційними енергіями *horme*, *mneme*, *nebule*, які треба враховувати в проектуванні освітнього середовища для її розвитку.

Педагогічний доробок Марії Монтесорі започаткував гуманістичний напрям щодо виховання, навчання й розвитку дитини, зокрема в дошкільному віці. Для педагогів із дошкільної освіти важливими є тлумачення М. Монтесорі, щодо *horme*, *mneme*, *nebule*. *Horme* – це життєва сила, що проявляється в дитині та направляє її прагнення до мети. Назву «*horme*» вперше дав Сер Персі Нанн. Якби ми спробували знайти відповідність цьому терміну у свідомому житті, ми б змогли його порівняти, співставити з силою волі. Але ця схожість вельми віддалена. Поняття волі обмежене та тісно пов'язане із свідомістю індивідуума. *Horme* пов'язана із життям в цілому, з тим, що може бути названим «божественним імпульсом» [8, с. 99], джерелом еволюції.

М. Монтесорі виокремлює «*nebule*», творчу енергію, як вроджений задаток до розвитку дитини. *Nebule* – «туманності», які не мають форми, але заряджені потенційною енергією, що направляють та втілюють такі форми людської поведінки, які вони знаходять в своєму оточенні. Педагог проводила паралелі між людиною і твариною. Наприклад: коли народжується тварина, закладена в ній спадковість, керує її рухами, спонукає до потрібних харчів та форми захисту, притаманну їй виду. Людині ж доводиться напружувати особистісні якості в процесі життя в своєму соціумі. Так що дитині доводиться після народження організувати своє життя відповідно до звичаїв своєї соціальної групи. Найважливіша діяльність у дитячому віці – адаптація, що замінює собою наслідкові «шаблони поведінки», що притаманні тваринним ембріонам. На думку М. Монтесорі, найяскравішим прикладом «*nebule*» є мова. Дитина отримує із «небули» мови стимули або імпульси для формування в собі рідної мови. Завдяки туманній енергії мови дитина починає відрізняти звуки мовлення від інших звуків та шумів. Тому дитина втілює ту мову, яку чує досконало. Таким чином дитина приймає звичаї та обряди, що роблять її людиною, яка належить до соціальної групи.

На думку М. Монтесорі, *mneme* – це особливий вид пам'яті, вища її форма, що не є свідомою, вибирає образи з життя індивідуума. Знову ж таки наведемо приклад; мова: дитина не запам'ятовує звуки, а втілює їх і може відтворити їх досконало. Вона володіє мовою за всіма правилами

та виключеннями не тому, що вивчає її, а завдяки своїй генетичній пам'яті.

За результатами теоретичного аналізу можна зробити висновок: дитина володіє розумом, що встоє знання. У неї є здатність до самонавчання. Це дуже легко довести на прикладі мови. Дитина росте, розмовляючи мовою своїх батьків. У той же час вивчення будь-якої мови дорослою людиною – це велике інтелектуальне досягнення, що розвивається в дитячому віці. У руслі проблематики статті, важливим є висновок: до трьох років дитина встигає закласти основи своєї людської особистості, і лише згодом потребує «спеціалізованого освітнього впливу» [8, с. 111]. На підставі цих міркувань, Марія Монтессорі вважає трирічну дитину, маленькою людиною. Вона стверджує, що, якщо порівняти здібності дорослої людини зі здібностями дитини, то дорослим знадобляться шістьдесят років важкої праці, щоб зробити те, що дитина робить за три. «В три роки дитина вже людина» [8, с. 19].

Для розуміння природних особливостей розвитку дитини в дошкільному віці, важливим є міркування М. Монтессорі про «вбираючий розум» – як особливу форму сприйняття світу, несвідомий шлях отримання та вбирання інформації, що відбувається всіма засобами психічного життя за допомогою оточуючого середовища. Мислення дитини відрізняється від мислення дорослого. Природа і діяльність вбираючого розуму дуже загадкова. Він працює швидко, схоплює все без зусиль та несвідомо. Знання у підсвідомості проявляються та «фіксуються», переходять в поле свідомості, де закріплюються назавжди [15, с. 125].

Ідея про вбираючий розум є характерна для дітей від народження і до шести років. Ментальність дитини стає схожою на ментальність дорослого. Марія Монтессорі говорила: «У житті людини є тільки один період для будівництва розуму: вік від 0 до 6 років. Це творчий період, коли закладаються такі сторони характеру, як зібраність, акуратність, самодисципліна, творчі інтереси. І якщо ігнорувати ці можливості або створити несприятливі умови, то розвиток їх не відбудеться...» [8, с. 5]. Ця ідея становить як теоретичний так і практичний інтерес у контексті розбудови Нової української школи й забезпечення наступності між дошкільною і початковою освітою в практичній площині. Марія Монтессорі стверджувала, що ніколи ще не вдавалось так легко, повноцінно і з радістю навчитись чомусь як у відповідний сензитивний період. У дошкільному віці важливим є такий період в житті кожної дитини, коли вона вчиться чомусь дуже легко, набуваючи навички без всіляких зусиль. Сензитивний період у дітей дошкільного віку виникає на основі імпульсу та триває деякий час і проходить безповоротно. Тому ці періоди в дитини не можна пропустити. В протилежному випадку, – надолужити втрачене буде практично неможливо. Дорослим потрібно усвідомлювати: якщо дитина буде навчатись чомусь під примусом, не в сензитивний період, то навчання не принесе ніякої користі. У такій ситуації будуть страждати психіка та здоров'я дитини.

Педагогіка М.Монтессорі ґрунтується на розумінні того, що сензитивний період запускають

потенційні енергії – *horme, mneме, nebule* – гуманні тенденції, абсорбування. Це невидима частина процесу сензитивного періоду, за яку відповідає ділянка головного мозку.

Важливим є розуміння того, що дорослі не можуть вплинути на час виникнення і тривалість сензитивного періоду у дітей. Вони можуть створювати сприятливі умови для реалізації внутрішніх «життєвих імпульсів» дітей. Ця думка є слушною в руслі сучасних тенденцій розвитку дошкільної освіти.

Варто зауважити: середовище Монтессорі створене таким чином, що перебуваючи та займаючись в ньому, дитина не зможе пропустити жодного сензитивного періоду, тому що все необхідне для задоволення їх потреб є в цьому середовищі. Сензитивні періоди виникають і тривають у кожній дитини по-різному. От чому фронтальний підхід, на думку М. Монтессорі, до виховання неефективний і навіть шкідливий для здоров'я дітей. У середовищі Монтессорі кожна дитина працює відповідно до притаманного їй внутрішнього плану фізіологічного та психологічного розвитку. Кожен сензитивний період закінчується розвитком навичок.

У своєму теоретичному доробку М. Монтессорі виділила кілька провідних сензитивних періодів. Сензитивний період порядку триває від народження і до трьох років, а максимальна інтенсивність припадає від двох до двох з половиною роки. Сензитивний період розвитку рухів та дій (ходьба) триває від народження і до чотирьох років, його інтенсивність – півтора року. Період набуття сенсорного досвіду триває від народження і до шести років. Сензитивний період цікавості (інтересу) до дрібних предметів триває від пів до п'яти з половиною років, досягаючи максимальної інтенсивності в півтора, два з половиною роки. Сензитивний період орієнтування в просторі та часі, порівняння правди та реальності триває від двох і до шести років. Сензитивний період хороших манер, чутливості до впливу дорослих, інтерес до соціальних аспектів життя триває період від двох з половиною і до шести років. Період розвитку мови в дітей триває від народження і до шести років, з інтенсивністю з року до двох з половиною. У цей період відбувається розвиток математичного розуму, виникає інтерес до математичних символів та діям.

У педагогіці М. Монтессорі визначено школу як «підготовлений простір, в якому дитина, вільна від надмірних втручань дорослих, може жити відповідно до законів свого розвитку» [15, с. 331-333].

Педагог розуміла, що в людини немає інстинктів, як у тварин, що допомогли б їй долати свої проблеми. Замість цього в людини є тенденції до певної поведінки, які допомагають їй задовольняти свої потреби: в їжі, укрітті, одязі, в захисті та пересуванні. Отже, за словами Марії Монтессорі, тенденції – вроджені схильності до діяльності людини, завдяки яким ця діяльність, а також психічний розвиток мотивуються та регулюються. Зі слів сина і послідовника Марії Монтессорі, Маріо Монтессорі, людські тенденції поведінки – це той засіб, завдяки якому дитина стає частиною соціальної групи [11, с. 26].

Для сучасної педагогічної практики важливими є ідеї щодо індивідуального розвитку дитини.

У кожної людини індивідуальні вроджені способи поведінки та індивідуальний план розвитку. Людські тенденції (вроджені способи поведінки), які описали Марія та Маріо Монтессорі, проявляються протягом всього життя, але на різних вікових етапах – різні. Означені вище ідеї становлять сутнісні особливості педагогіки М. Монтессорі. Відповідно до них, у віці трьох років дитина розпочинає освіту в дошкільному Монтессорі-класі. Тут вона буде вільно розвиватись у підготовленому середовищі згідно своїх сензитивних періодів та біологічних потреб у свободі власної діяльності [9, с. 47].

Знання основних ідей педагогіки М. Монтессорі не вирішує всіх завдань стосовно їх реалізації. Актуальною є підготовка вчителя до створення середовища Монтессорі-класу. Оскільки до його функцій входить врахування всіх особливостей дитячої природи і потреб. Учитель повинен супроводжувати гармонійний розвиток дитини. Педагог Монтессорі – це та людина, для якої важлива дитина, її інтереси, особливості, прагнення, внутрішній стан. І тільки з урахуванням всього цього вибудовує освітній та виховний процес. Це людина, що шляхом спостережень за дитиною, виявляє його інтереси та потреби, щоб задовольнити їх, враховуючи всі особливості дитини.

Основна мета педагога – виявити інтерес у дитини до оточуючого світу, бажання та вміння його досліджувати, задавати питання та самостійно знаходити відповіді; прагнення зробити дитину активним учасником навчання.

Марія Монтессорі була впевнена, якщо вчитель може запропонувати матеріали, що привертають дитячу увагу, він зможе дати дитині свободу, таку необхідну для його розвитку. Дисципліна і справжня свобода нерозривно зв'язані. Такі важливі категорії, як відповідальність, дисципліна, творчість можливі тільки в атмосфері свободи. «Людина не може бути вільною, якщо вона несамотійна» [10, с. 112].

Головна ціль матеріалу Монтессорі – допомогти дитині самостійно «будувати себе» та духовно розвиватися. «Секрет вільного розвитку дитини в тому, що вона сама самостійно знаходить свою духовну їжу, слідуючи глибинному імпульсу, який можна порівняти з могутнім інстинктом, що заставляє новонародженого припасти до материнських грудей. Це непоборне прагнення найкращим чином забезпечує внутрішні потреби малюка. Прагнучи задовольнити свій інстинкт, свій внутрішній голод, дитина будує, пізнає себе. Так малюк харчуючись молоком матері, зміцнює власне тіло, засвоює природні рухи» [7, с. 76].

Висновки і пропозиції. У цій статті досліджені та схарактеризовані основні ідеї Марії Монтессорі щодо розвитку особистості в дошкільному віці, що можуть бути впроваджені в сучасний освітній процес закладу дошкільної освіти. Виявлена значущість внутрішніх та зовнішніх джерел розвитку дитини. Обґрунтовані потенційні природні енергії, феномен вбираючого розуму, існування сензитивних періодів, вроджених тенденцій та потреб може слугувати для покращення розвивального середовища для дітей. Досліджена роль педагога Монтессорі та значення підготовленого середовища Монтессорі-класу, що може бути впроваджена в сучасну практику дошкільної освіти.

З'ясовано, що застосування методу наукової педагогіки Марії Монтессорі потребує адаптування до умов сьогодення та врахування культури, звичаїв і традицій країни. Незмінним залишається тільки фактор свободи. Адже наявність свободи – необхідна умова для розвитку особистості в процесі взаємодії дитини із сприятливим оточуючим середовищем. Потребує поглибленого вивчення підготовка педагога до реалізації педагогіки М. Монтессорі в освітньому процесі закладу дошкільної освіти, розроблення практичних рекомендацій щодо впровадження ідей М. Монтессорі в підготовку сучасних педагогів із дошкільної освіти.

Список літератури:

1. Бондар В.І., Ільченко А.М. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М. Монтессорі : навч. посібник. Полтава : РВВ ПДАА, 2009. 252 с.
2. Дичківська І.М. Індивідуальне виховання дітей дошкільного віку в педагогічній спадщині М. Монтессорі: автореф. дис. ...канд. пед. наук. Одеса, 1996. 24 с.
3. Дичківська І.М., Поніманська Т.І. М.М. Монтессорі: теорія і технологія : навч.-метод. посібник. Київ : Слово, 2009. 304 с.
4. Вакуленко Т.М. Як стати Монтессорі-педагогом в Україні. *Дошкільне виховання*. 2014. № 8. С. 35–36.
5. Жебровський Б. Українська освіта ХХІ століття. Чому Марія Монтессорі? (з виступів на міжнародних конференціях у березні/липні 2000 р. в Нью-Йорку та Римі) / За заг. ред.: Б.М. Жебровського; упоряд. і літ. ред.: Н.П. Марченко. Київ : КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2003. С. 3–8.
6. Ільченко А.М. Розуміння «виховного простору» за М. Монтессорі для створення нових педагогічних технологій у спеціальній школі. *Актуальні проблеми спеціальної психології та педагогіки*. Зб. наук. пр. Херсон, 2005. С. 70–75.
7. Монтессорі М. Мой метод. Метод научной педагогики. Москва : Астрель, 2006. 349 с.
8. Монтессорі М. Впитывающий разум ребенка. 2-е издание. Санкт-Петербург : Благотворительный фонд «ВОЛОНТЕРЬ», 2011. 320 с.
9. Монтессорі М. Дети – другие : уникальная методика раннего развития / Пер. с нем., вступ. и заключит. статьи, коммент. К.Е. Сумнительный. Москва : АСТ, 2014. 320 с.
10. Монтессорі М. Помогите мне это сделать самому / Сост.: М.В. Богуславский, Г.Б. Корнетов (сборник фрагментов из переведенных книг М. Монтессорі и статей российских авторов о педагогике М. Монтессорі). Москва : ИД «Карапуз», 2000. 272 с.
11. Мария Монтессорі «ЧЕТЫРЕ СТАДИИ ОБРАЗОВАНИЯ» и Марио Монтессорі «ЧЕЛОВЕЧЕСКИЕ ТЕНДЕНЦИИ». Спб. : «Реноме», 2016. 56 с.
12. Прибильська Н. Організація роботи педагога за методом спостереження у педагогічній системі Марії Монтессорі. *Вихователь-методист в дошкільному навчальному закладі*. 2011. № 8. С. 21–25.
13. Роденюк М.Є. Монтессорі-освіта: актуальність, тенденції та перспективи розвитку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* : зб. наук. пр. СумДПУ імені А.С. Макаренка. Суми, 2016. № 10 (64). С. 279–290.

14. Січкара А.Д. Підготовка студентів до особистісно орієнтованого виховання у ході педагогічної практики на базі школи-дитсадка Монтесорі. *Освітлогічний дискурс*. 2010. №2. С. 105–119.
15. Стэндинг Э.М. Жизнь и творчество Марии Монте梭ри. Санкт-Петербург.: Благотворительный фонд «ВОЛОНТЕРЫ», 2012. 476 с.
16. Якименко С.І. Міленіна Г.С. Педагогічні ідеї Софії Русової та Марії Монте梭ри: порівняльний аналіз : монографія. Київ : Слово, 2015. 296 с.

References:

1. Bondar V.I., Ilchenko A.M. (2009). *Psychologo-pedagogichni osnovy rozvytku ditej v systemi M. Montessori* [Psychological and pedagogical bases of development of children in M. Montessori system]: navch. posibnyk. Poltava : RVV PDAA. (in Ukrainian)
2. Dychkivska I.M. (1996). *Indyvidualne vuxovannya ditej doshkilnogo viku v pedagogichnij spadshhyni M. Montessori* [Individual education of preschool children in the pedagogical heritage of M. Montessori] : avto-ref. dys. ...kand. ped. nauk. Odesa, 24 p.
3. Dychkivska I.M., Ponimanska T.I. (2009). *M.M. Montessori: teoriya i tehnologiya* [M. Montessori: Theory and Technology]: navch.-metod. posibnyk. Kyiv : Slovo. (in Ukrainian).
4. Vakulenko T.M. (2014). *Yak staty Montessori-pedagogom v Ukrayini* [How to become a Montessori teacher in Ukraine]. *Doshkilne vuxovannya*, no. 8, pp. 35–36.
5. Zhebrovskiy B. (2003). *Ukrayinska osvita XXI stolittya. Chomu Mariya Montessori? (z vystupiv na mizhnarodnykh konferenciayah u berezni Lypni 2000 r. v Nyu-Jorku ta Rymi)* [Ukrainian education of the XXI century. Why Maria Montessori?] / Za zag. red.: B.M. Zhebrovskogo; uporyad. i lit. red.: N.P. Marchenko. Kyiv : KMPU im. B.D. Grinchenka, pp. 3–8.
6. Ilchenko A.M. (2005). *Rozuminnya «vuxovnoho prostoru» za M. Montessori dlya stvorennya novyx pedagogichnyx tehnologiy u specialnij shkoli* [Understanding the «educational space» for M. Montessori to create new pedagogical technologies in a special school]. *Actual problems of special psychology and pedagogy. Zb sciences Kherson Avenue*, pp. 70–75.
7. Montessori M. (2006). *Moj metod. Metod nauchnoj pedagogiki* [My method. Method of scientific pedagogy]. Moskva : Astrel. (in Russian)
8. Montessori M. (2011). *Vpityvayushij razum rebenka* [Child's mind]. Sankt-Peterburg : Blagotvoritelnyj fond «VOLONTERY». (in Russian)
9. Montessori M. (2014). *Deti – drugie : unikalnaya metodika rannego razvitiya* [Children – others: a unique method of early development]. *Per. s nem., vstup. i zaklyuchit. stati, komment. K.E. Sumnitelnyj*. Moskva : AST. (in Russian)
10. Montessori M. (2000). *Pomogi mne eto sdelat samomu* [Help me do it myself] / Sost.: M.V. Boguslavskij, G.B. Kornetov (sbornik fragmentov iz perevedennykh knig M. Montessori i statej rossijskikh avtorov o pedagogike M. Montessori). Moskva : ID «Karapuz». (in Russian)
11. Sankt-Peterburg. «Renome» (2016). *Mariya Montessori «ChETYRE STADII OBRAZOVANIYA» i Mario Montessori «ChELOVEChESKIE TENDENCII»* [Maria Montessori «Four STAGES of Education» and Maria Montessori «Human Tendencies»]. (in Russian)
12. Prybylska N. (2011). *Organizaciya roboty pedagoga za metodom sposterezheniya u pedagogichnij systemi Mariyi Montessori* [Organization of the teacher's work by the method of observation in the pedagogical system of Maria Montessori]. *Vuxovatel-metodyst v doshkilnomu navchalnomu zakladi*, no. 8, pp. 21–25.
13. Rodnenok M.Ye. (2016). *Montessori-osvita: aktualnist, tendenciyi ta perspektyvy rozvytku* [Montessori-education: relevance, trends and prospects of development]. *Pedagogichni nauky: teoriya, istoriya, innovacijni tehnologiyi* : zb. nauk. pr. SumDPU imeni A.S. Makarenka. Sumy, no. 10 (64), pp. 279–290.
14. Sichkar A.D. (2010). *Pidgotovka studentiv do osobystisno oriyentovanogo vuxovannya u xodi pedagogichnoyi praktyky na bazi shkoly-dytsadka Montessori* [Preparation of students for a personally oriented education in the course of pedagogical practice on the basis of Montessori kindergarten]. *Osvitologichnyj dyskurs*, no. 2, pp. 105–119.
15. Stending E.M. (2012). *Zhizn i tvorchestvo Marii Montessori* [The life and work of Maria Montessori]. Sankt-Peterburg : Blagotvoritelnyj fond «VOLONTERY». (in Russian)
16. Yakymenko S.I., Milenina G.S. (2015). *Pedagogichni ideyi Sofiyi Rusovoyi ta Mariyi Montessori: porivnyalnyj analiz* [Pedagogical ideas of Sofia Rusova and Maria Montessori: comparative analysis]: monografiya. Kyiv : Slovo, 296 p. (in Ukrainian)